

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi

(EFAD)

Karamanoğlu Mehmetbey University Journal of Literature Faculty

E-ISSN: 2667 – 4424

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/efad>

Tür: Kitap İncelemesi
Kabul Tarihi: 3 Nisan 2020

Gönderim Tarihi: 13 Mart 2020
Yayımlanma Tarihi: 12 Haziran 2020

Atıf Künyesi: Temiz, D. N. (2020). “Emek Üşenmez, (2019) Çağatay Türkçesi Kur’an Tefsiri. Tercüme-i Tefsîr-i [Ya‘kûb-i] Çerhî. H. 993/M. 1585”. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 151-152.

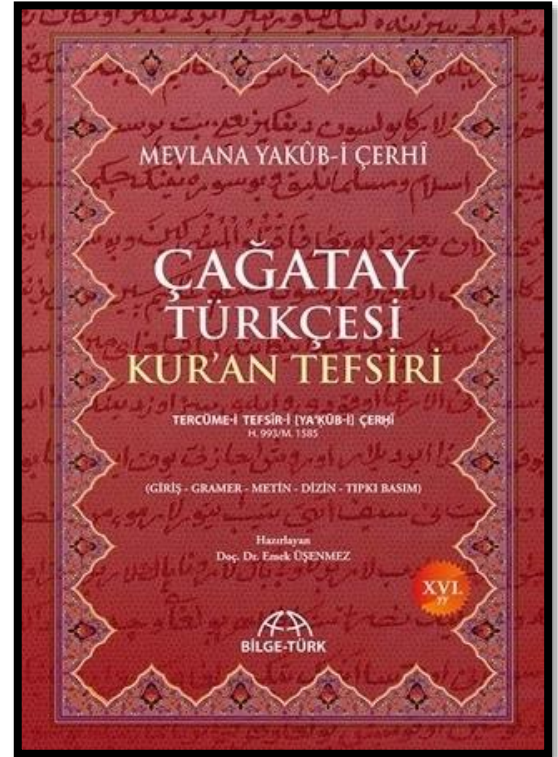
EMEK ÜŞENMEZ, (2019) ÇAĞATAY TÜRKÇESİ KUR’AN TEFSİRİ. TERCÜME-İ TEFSİR-İ [YA‘KÛB-İ] ÇERHÎ. H. 993/M. 1585.

(Giriş – Gramer – Metin – Dizin – Tıpkı Basım)

(İstanbul: Bilge-Türk Yayınları, 1183 s., ISBN: 978-605-9786-50-8)

Döndü Nur TEMİZ*

Kur’an’ın tercümelemleri dil çalışmaları içinde çok önemli bir yer tutmaktadır. Bu tercümelemler Türk dilinin çeşitli dönemlerinde yazılmış olduğundan hem yazıldıkları o dönemi hem de o dönemdeki dilin gelişmesini yansıtma bakımından başvurulan önemli kaynaklar arasında sayılır. Ayrıca Kur’an kutsal bir metin olduğundan onu ilk tercüme edenler ve bu metinleri daha sonra istinsah edenler bir hata yapıp günah işleriz korkusuyla çalışmalarını çok büyük bir titizlikle hazırlamışlardır. Bilindiği üzere Kur’an ilk defa Samanoğulları’ndan Mansur b. Nuh zamanında Horasanlı ve Maveraünnehirli âlimlerden oluşan bir heyet tarafından Farsçaya çevrilmiştir. İlk Türkçe tercümenin ise Türklerin İslam’a girdikten sonra yapıldığı tahmin edilmektedir. Kur’an’ın Türkçeye ilk çevirisinden sonra hem Doğu Türkçesine hem de Batı Türkçesine birçok tercümesi yapılmıştır. Yapılan araştırmalara göre 12-16.yüzyıllar arasında Kur’an’ın Doğu Türkçesiyle yapılmış yedi adet tercümesi bilinmekteydi. Bu tercümelemlerin beşi satır-altı, üçü de tefsirli tercümelemlerdi. Emek Üşenmez tarafından hazırlanan *Çağatay Türkçesi Kur’an Tefsiri. Tercüme-i Tefsîr-i [Ya‘kûb-i] Çerhî. H. 993/M. 1585. (Giriş – Gramer – Metin – Dizin – Tıpkı Basım)* adlı çalışma ile Doğu Türkçesi ile yapılan Kur’an tercümelemlerine bir yenisi daha eklenmiştir. Tefsirli bir tercüme olan bu eser, Bilge-Türk Yayınları tarafından 2019 yılında İstanbul’da yayımlanmıştır.

* Doktora Öğrencisi, Düzce Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Düzce/Türkiye, E-Posta: nuraliskantemiz@gmail.com. Orcid: <https://orcid.org/0000-0002-3687-002X>.

Tercüme-i Tefsir-i Ya'kûb-i Çerhî adlı eser, Nakşbendiyye büyüklerinden Mevlana Ya'kûb-i Çerhî hazretlerinin tefsirinin; 16. yüzyılda, Hemedanlı Hacı adlı biri tarafından yapılmış Türkçe tercümesidir. Eser Özbekistan İlimler Akademisi, Ebu Reyhan el- Birunî Şarkşinaslık Enstitüsü Yazma Eserler Kütüphanesinde P. 7180 katalog numarası ile saklanmaktadır. Eser yaklaşık 192 varaktan oluşmaktadır.

Emek Üşenmez'in çalışmasının içindekiler kısmını; transkripsiyon alfabesi, kısaltmalar ve işaretler, önsöz, Tercüme-i Tefsir-i Ya'kûb-i Çerhî'nin transkripsiyon metni üzerine, Mevlana Ya'kûb-i Çerhî'nin hayatı, Tercüme-i Tefsiri Ya'kûb-i Çerhî'nin tavsifi, Türk dilinin tarihi gelişimi içinde Hemedan bölgesindeki Türkçenin (Doğu Oğuz Türkçesi) yeri ve önemi, kaynaklar, imla ve gramer, ses bilgisi, metin, dizin, sözlük, Arapça dualar ve ifadeler dizini, eser adları dizini, kavim adları dizini, kişi adları dizini, yer adları dizini, Ayet-i kerimeler, Hadis-i şerifler, tıpkıbasım gibi ana bölümler oluşturur. Her ana bölüm ise kendi içinde alt başlıklara ayrılmıştır. Mevlana Ya'kûb-i Çerhî'nin hayatı ana başlığı altında Mevlana Ya'kûb-i Çerhî'nin eserleri ve Şah-ı Nakşbend talebelerinin tefsir işleri alt başlıkları vardır. Tercüme-i Tefsiri Ya'kûb-i Çerhî'nin tavsifi ana başlığı altında tefsirde geçen surelerin dağılımı, tefsirin türü ve beslediği kaynaklar, tefsir metodu ve üslubu alt başlıkları yer almıştır. Türk dilinin tarihi gelişimi içinde Hemedan bölgesindeki Türkçenin (Doğu Oğuz Türkçesi) yeri ve önemi ana başlığı altında ise tefsirin dili, tefsirin mütercimi: Hemedanlı Hacı, tefsirin yazıldığı yer: Hemedan/Nesay alt başlıkları vardır. İmlâ ve gramer ana başlığı altında; imlâ yazım özellikleri, ünlülerin yazımı, ünsüzlerin yazımı ve çift ünsüzlerin yazımı alt başlıkları yer almaktadır. Ses bilgisi ana başlığı altında; ünlüler, ünlü uyumları ünlü değişimleri, ünsüz düşmesi, hâl ekleri, sıfatlar, fiil, basit çekim ve sıfat-fiiller alt başlıkları bulunmaktadır. Metin bölümünü ise sırasıyla Fâtiha Sûresi, Mülk Sûresi, Kalem Sûresi, Hâkka Sûresi, Me'âric Sûresi, Nûh Sûresi, Cin Sûresi, Müzzemmil Sûresi, Müddessir Sûresi, Kıyâmet Sûresi, İnsân Sûresi Mürselât Sûresi, Nebe°Sûresi, Nâzi°ât Sûresi, Abese Sûresi, Tekvîr Sûresi, İnfitâr Sûresi, Mutaffifin Sûresi, İnşikâk Sûresi, Burûc Sûresi, Târık Sûresi, A°lâSûresi, Gâşiye Sûresi, Fecr Sûresi, Beled Sûresi, Şems Sûresi, Leyl Sûresi, Duhâ Sûresi, İnşirâh Sûresi, Tîn Sûresi, Alak Sûresi, Kadir Sûresi, Beyyine Sûresi, Zilzâl Sûresi, Âdiyât Sûresi, Kâria Sûresi, Tekâsür Sûresi, Asr Sûresi, Hümeze Sûresi, Fîl Sûresi, Kureyş Sûresi, Mâûn Sûresi, Kevser Sûresi, Kâfirûn Sûresi, Nasr Sûresi, Tebbet Sûresi, İhlâs Sûresi, Felâk Sûresi, Nâs Sûresi tefsirleri oluşmaktadır.

Eserin giriş bölümünde Mevlana Ya'kûb-i Çerhî'nin hayatı, eserleri, Şah-ı Nakşbend talebelerinin tefsir işlerinden, tefsir metodu ve üslubundan, tefsirin türü ve beslendiği kaynaklardan tefsirin yazıldığı yerden ve Tercüme-i Tefsir-i Ya'kûb-i Çerhî üzerinde durulmuştur. Eserde kullanılan hat Nesih-Nestalik'tir. Her bir varakta genellikle 15 satır vardır. Eserde geçen sure sayısı toplamda 49' dur. Eserin dili Oğuzca unsurların fazla olduğu Çağatay Türkçesinin dil özelliklerini yansıtmaktadır. Eser bu bakımdan da kayda değerdir.

Gramer bölümünde eserin imlâ yazım özellikleri, ünlülerin ve ünsüzlerin yazılışı, çift ünsüzlerin yazımı üzerinde durulmuştur. Ses bilgisi bölümünde ünlü ve ünsüz uyumlarından, ünlü ve ünsüz değişimlerinden bahsedilmiştir. Daha sonra eserde görülen hâl eklerinden, sıfatlardan, fiillerden, bildirme kiplerinden, sıfat-fiil ve zarf- fiillerden bahsedilmiştir.

Metin bölümünde 192 varaklık metnin transkripsiyon alfabesine aktarımı yapılmıştır.

Dizin kısmında ise eserde geçen kelimelerin varak ve satır numarasına göre dağılımı vardır. Ayrıca kişi adları, eser adları, yer adları, kavim adları ve Arapça dualar dizini yapılmıştır. Bu tür detaylı dizin eser üzerinde çalışma yapacak kişiler için bir kolaylık olmuştur.

Tıpkıbasım kısmındaki metin ise bilgisayar ortamında temizlenerek araştırmacılara sunulmuştur.

Kur'an tercümelerinin her zaman Türk dili çalışmalarında önemli bir yeri vardır. Tercüme-i Tefsir-i Ya'kûb-i Çerhî adlı Kur'an tefsiri 16. yüzyıl metinleri arasında yerini bulmuştur. Doğu Türkçesi ile çalışma yapacak olan araştırmacıların yararlanabileceği bu önemli eser literatürde yerini almıştır.